

Haseiba: “Lean on Me”

Shabbat HaGadol 5781

Rabbi Baruch Taub

*Sometimes in our lives, we all have pain // We all have sorrow
But if we are wise // We know that there's always tomorrow
Lean on me when you're not strong
And I'll be your friend // I'll help you carry on
For it won't be long // 'Til I'm gonna need
Somebody to lean on*

"Lean on Me," Bill Withers (1972)

1. Martin Gilbert, The Holocaust: The Human Tragedy (2014)

Wandering about there, I unexpectedly came upon Rabbi Maisel. When I entered the room, I suddenly realized that this was the night of the first Seder. The room looked as if it had been hit by a hurricane. Bedding was everywhere, chairs lay overturned, the floor was strewn with household objects, the window panes were all gone. It had all happened during the day, before the inhabitants of the room returned from the bunker. Amidst this destruction, the table in the centre of the room looked incongruous with glasses filled with wine, with the family seated around, the rabbi reading the Haggadah. His reading was punctuated by explosions and the rattling of machine guns; the faces of the family around the table were lit by the red light from the burning buildings, nearby. ‘I could not stay long,’ Borzykowski added. ‘As I was leaving, the Rabbi cordially bade me farewell and wished me success. He was old and broken, he told me, but we, the young people, must not give up, and God would help us.’

2. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף צט עמוד ב

משנה. ערב פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך. אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב.

On the eve of Passover close to mincha a man must not eat until nightfall. Even the poorest man in Israel must not eat [on the night of Passover] until he reclines

3. פסחים קט"ז א

מתני' מזגו לו כוס שני וכאן הבין שואל אביו. ואם אין דעת בבן אביו מלמדו. מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות. שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה, הלילה הזה — כולו מצה. שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות, הלילה הזה — מרור. שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבושיל, הלילה הזה — כולו צלי. שבכל הלילות אנו מטבילין פעם אחת, הלילה הזה — שתי פעמים.

MISHNA: They poured the second cup, and here the son asks his father. And if the son does not have the intelligence, his father teaches him: Why is this night different from all other nights? As on all other nights we eat leavened bread and matza; on this night all our bread is matza. As on all other nights we eat other vegetables; on this night we eat bitter herbs. As on all other nights we eat either roasted, stewed, or cooked meat, but on this night all the meat is roasted. As on all other nights we dip once; however, on this night we dip twice.

4. הגדה של פסח

שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין ובין מטבילין — הלילה הזה כלנו מטבילין.

On [all] other nights, we eat either sitting or reclining; tonight we all recline.

5. רמב"ם הלכות חמץ ומצה ז:ו

בְּכָל דּוֹר וְדוֹר חַיֵּב אָדָם לְהֵרָאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלוֹ הוּא בְּעַצְמוֹ יֵצֵא עִתָּהּ מִשְׁעֶבֶד מִצְרַיִם שְׁנֵאמַר (דְּבָרִים ו' כג) "וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם" וְגו'. וְעַל דִּבְרָר זֶה צִוָּה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּתּוֹרָה וְזִכְרָתָּהּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ כְּלֹמֵר כְּאִלוֹ אַתָּה בְּעַצְמְךָ הָיִיתָ עֶבֶד וְיֵצֵאתָ לְחֵירוֹת וְנִפְדִּיתָ:

וּלְפִיכֵךְ כְּשׁוֹעֵד אָדָם בְּלִילָה הַזֶּה צָרִיךְ לֵאכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְהוּא מִסַּב דְּרַךְ חֵירוֹת. וְכָל אֶחָד וְאֶחָד בֵּין אֲנָשִׁים בֵּין נָשִׁים חַיֵּב לִשְׁתּוֹת בְּלִילָה הַזֶּה אַרְבַּעַת כּוֹסוֹת שֶׁל יַיִן. אִין פּוֹחֲתִין לוֹ מֵהֶם. וְאִפְלוּ עֲנֵי הַמִּתְפַּרְנְסִים מִן הַצְּדָקָה לֹא יִפְחָתוּ לוֹ מֵאַרְבַּעַת כּוֹסוֹת. שְׁעוֹר כָּל כּוֹס מִהֵן רְבִיעִית:

ח אִפְלוּ עֲנֵי שְׁבִי שְׂרָאֵל לֹא יֵאכֵל עַד שְׁיִסַּב. אִשָּׁה אֵינָה צָרִיכָה הִסִּיבָה. וְאִם אִשָּׁה חֲשׁוּבָה הִיא צָרִיכָה הִסִּיבָה. וְכֵן אֵצֶל אֲבִיו וְהַשְׂמֵשׁ בְּפָנָיו רַבּוֹ צָרִיכִין הִסִּיבָה. אֲבָל תַּלְמִיד בְּפָנָיו רַבּוֹ אֵינוֹ מִסַּב אֶלָּא אִם כֵּן נָתַן לוֹ רַבּוֹ רְשׁוּת. וְהִסִּיבָתָּה יָמִין אֵינָה הִסִּיבָה. וְכֵן הַמִּסַּב עַל עַרְפוֹ אוֹ עַל פָּנָיו אִין זֶה הִסִּיבָה. וְאִמְתִּי צָרִיכִין הִסִּיבָה בְּשַׁעַת אֲכִילַת כֹּזִית מִצָּה וּבְשִׁתִּית אַרְבַּעַת כּוֹסוֹת הָאֵלוֹ. וְשִׁאֵר אֲכִילָתוֹ וְשִׁתִּיתוֹ אִם הִסַּב הֵרִי זֶה מְשַׁבַּח וְאִם לֹא אֵינוֹ צָרִיךְ:

6 In each and every generation, a person must present himself as if he, himself, has now left the slavery of Egypt, as [Deuteronomy 6:23] states: "He took us out from there." Regarding this manner, God commanded in the Torah: "Remember that you were a slave [Deuteronomy 5:15]" - i.e., as if you, yourself, were a slave and went out to freedom and were redeemed.

7 Therefore, when a person feasts on this night, he must eat and drink while he is reclining in the manner of free men. Each and every one, both men and women, must drink four cups of wine on this night. [This number] should not be reduced. Even a poor person who is sustained by charity should not have fewer than four cups. The size of each of these cups should be a quarter [of a log].

8 Even one of Israel's poor should not eat until he [can] recline. A woman need not recline. If she is an important woman, she must recline. [Even] a son in the presence of his father or an attendant in the presence of his master must recline. However, a student before his teacher should not recline unless his teacher grants him permission. Reclining on one's right side is not considered reclining. Neither is reclining on one's back or forwards. When must one recline? when eating the כּוֹזִית of matzah and when drinking these four cups of wine. While eating and drinking at other times: if one reclines, it is praiseworthy; if not, there is no requirement.

6. אורח חיים תע"ב

יסדר שלחנו יפה בכלים נאים כפי כוחו ויכין מקום מושבו שישב בהסיבה דרך חירו': הגה ואפילו עני שאין לו כרים ישב על הספסל

7. שמות י"ג:יח

וַיִּסַּב אֱלֹהִים אֶת־הָעָם דְּרַךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וַחֲמִשִּׁים עָלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

So God led the people roundabout, by way of the wilderness at the Sea of Reeds. Now the Israelites went up armed out of the land of Egypt.

8. גרי"ז חמץ ומצה ז:ז (יצחק זאב הלוי סולובייצ'יק, 1886-1959)

מדברי הרמב"ם האלו מבואר דמצות הסיבה היא מצוה בפ"ע ש"אכל ושתה בלילה הזה והיא מיסב דרך חירות, אלא דחכמים קבעו למצוה זו בשעת אכילת המצה ושתיית הארבעה כוסות. אבל עכ"פ מצוה בפ"ע היא ולא מידיני המצוה של מצה וארבע כוסות.... אבל בעיקר דינה אין לה ענין עם מצות אכילת מצה ושתיית ד כוסות כלל, ולי"ז אם אכל מצה או שתה ארבע כוסות בלא הסיבה אין כאן שום גריעותא בהמצוה של אכילת מצה או ארבע כוסות, רק שלא קיים מצות הסיבה שהיא מצוה נפרדת לגמרי.... וברא"ש שם מבואר דאם אכל הכזית מצה בלא הסיבה לא יצא ולכאורה מבואר מזה להיפוך דס"ל דדין הסיבה הוא דין בקיום המצוה של מצה וד' כוסות... והנה מקור דינו של הרא"ש דאם אכל כזית מצה בלא הסיבה לא יצא הוא מהא דאמר ריב"ל "השמש שאכל כזית מצה כשהוא מיסב יצא... אפשר לומר דריב"ל לא מיירי כלל מדין מצות אכילת מצה רק מדין מצות הסיבה.

9. שמות רבה כ:י"ח

מְכָאן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ אִפְלוּ עֲנֵי שְׁבִי שְׂרָאֵל לֹא יֵאכֵל עַד שְׁיִסַּב, שְׁכַךְ עֲשָׂה לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁנֵאמַר: וַיִּסַּב אֱלֹהִים.

מהו וַיִּסָּב, שֶׁהִקִּיפֵן הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, פֶּשֶׁם שֶׁהוּא אוֹמֵר (זכריה ב, ט): וַאֲנִי אֶהְיֶה לָּהּ נֶאֱמַר ה' חוֹמַת אֵשׁ סָבִיב. וְכַגֹּן רוּעָה שֶׁהִיָּה רוּעָה צֹאנֹו וְרֹאֵה זֹאבִין בְּאֵינן עַל הַצֹּאן וְהִיָּה סוֹבֵב אֶת הַצֹּאן שֶׁלֹּא יִנְזָקוּ. כִּךְ בְּשַׁעֲהָ שֶׁיֵּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הָיוּ אֲלוֹפֵי אָדוֹם וּמוֹאָב וְכַנְעֵן וְעַמְלֵק עוֹמְדִין וְנוֹתְנִין אֶת הָעֶצֶה הַיָּאֵךְ לְבֹא עַל יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁרֹאֵה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כִּךְ, סָבֵב אוֹתָן שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ עֲלֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמָר: וַיִּסָּב אֱלֹהִים אֶת הָעָם. וְלֹא בְּעוֹלָם הָיָה בְּלִבָּד אֲלֵא לְעֵתִיד לְבֹא כִּךְ, מִנִּי, שֶׁכִּךְ דוֹד אוֹמֵר (תהלים קכה, ב): יְרוּשָׁלַיִם הָרִים סָבִיב לָהּ וְה' סָבִיב לְעַמּוֹ.

What does "...led the people around (vayasev)..." (Exodus 13:18) mean? That the Holy One surrounded them, just as it says "But I will be for it-says the Lord-a wall of fire around (saviv)..." (Zechariah 2:9) Like a shepherd who was shepherding his sheep and saw wolves descending upon them, he turned back the sheep in order that they not be hurt. So to, when Israel came out of Egypt the chiefs of Edom, Moav, Canaan and Amalek stood around and took counsel on how to come upon Israel. When the Holy One saw this He sent them around in order that they not come upon them, as it says "So God led the people around..." (Exodus 13:18) Not only was this so in this world, but it will be so in the next as well. From where do we do know this? As David said "Jerusalem has mountains around it, and the Lord is around His people..." (Psalms 125:2)

10. דברי מנחם - ג (כשר, מנחם מנדל בן יצחק פריץ)

הסיבה: אפילו עני שבישראל ולא הזכירו בתחילה את החיוב על כ"א להסב ולשתות ד' כוסות כל' הברייתא מפני שכלל ישראל היו אז בבחינת עניים מדוכאים ורצו בזה לומר ואפילו עני שבישראל כלומר הכלל ישראל שהיו אחר החורבן כבחינת עניים וכזה הביעו הטעם והיסוד של התקנה כלומר אע"פ שנמצאים במצב שפל מאד תחת עול אויב עריץ ואכזר בכל זאת עליהם להרגיש בפנימיות לבם שהם בני חורין וכן כלפי חוץ להראות עצמם כבני מלכים שיושבין בהסיבה דרך חירות

11. הגדה שלמה (כשר, מנחם מנדל בן יצחק פריץ)

ויש לי ביאור חדש בעיקר המובן של שאלת מסובין, המלה הסיבה יש לה שני מובנים מלבד הפירוש הטיה על הצד השמאלי, יש עוד פירוש למלה זו כמ"ש הערוך ע' "סב" היקף סביב הכסאות לשבת לסעודה. וכ"כ בערך מסיבה כי דרכם היה בימי קדם ועוד היום באנשי מזרה לישב על המאכל והמשתה סביב סביב. וכן בפיהמ"ש להרמב"ם על המשנה ברכות פ"ו מ"ו הסבו א' מברך לכולם פירוש הסבו- הטו, וענינו שהיתה אכילתם ע"ד קיבוץ וחברה

12. שמות י"ב

דָּבְרוּ אֶל-כָּל-עַדְתֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּעֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבַיַת-אָבִת שֶׁה לְבַיַת:
Speak to the whole community of Israel and say that on the tenth of this month each of them shall take a lamb to a family, a lamb to a household.

13. משנה תורה, הלכות קרבן פסח ב'

א אֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח אֲלֵא לְמִנוּיָיו שֶׁנֶּאֱמָר (שמות יב ד) "תִּכְסֹו עַל הַשֶּׁה" מְלַמֵּד שֶׁמִּתְמַנִּים עָלָיו כְּשֶׁהוּא חַי. וְאֵלֹו הַמִּתְמַנִּים עַל הַפֶּסַח הֵם הַנִּקְרָאִים בְּנֵי חֲבוּרָה:

The Korban Pesach should be slaughtered only for the sake of those who were enumerated for partaking of it, as Exodus 13:4 states: "Everyone... should be enumerated on the lamb." The implication is that one should be enumerated on it while it is alive. Those enumerated on a Paschal sacrifice are referred to as "the members of the company."

14. פסחים ק"ח א

(אמר) אָבִי: כִּי הָיִינוּ בִּי מֶר זָגִינוּ אֶבְיָרְכִי דִּהְדָּדִי
Abaye said: When we were in the house of my Master, we reclined on each other's knees

15. משנה ברורה תע"ב:ח

צריך להסב על צד שמאל [פמ"ג] עוד כתבו הפוסקים דאם סומך עצמו על ברכי חבירו גם זה מיקרי הסיבה